

Ž 22,2a v NZ

V Novom zákone, ktorý je svedectvom o tom, že v Ježišovi Kristovi bolo Božie konanie pochopené novým spôsobom, sa úvodné slová Ž 22 objavujú opäť. Deje sa tak vo vrcholnej chvíli pašií, keď Ježiš umiera na kríži. Vtedy vyslovuje svoje posledné slová, ktoré sú práve zo Ž 22,2a. Uvádzajú ich iba dvaja evanjelisti; Mt a Lk. Podľa nich to nie sú len Ježišove posledné, ale aj jediné slová z kríža, na rozdiel od Lk a Jn, kde Ježiš hovorí viac, ale výkrik opustenosti zo Ž 22,2a nie je zaznamenaný. Nasledujúce odstavce sa zaoberajú recepciou Ž 22,2a v Mk a Mt.

Evanjelium podľa Marka (Mk)

Slová anonymného starozákonného žalmistu, ktorý reprezentuje celý Izrael, vyslovuje v Mk ukrižovaný Ježiš (Mk 15,34). Sú to jeho posledné slová pred smrťou a jediná modlitba, v ktorej nenazýva Boha Otcom. V jeho príbehu je pomerne abstraktná situácia Ž 22 nahradená, resp. skonkretizovaná, udalosťami ukrižovania. Mk uvádza najprv grécky prepis aramejského znenia: ελωι ελωι λεμα σαβαχθανι. Ježiš tu hovorí po aramejsky a evanjelista jeho slová prekladá pre svojich gréckych čitateľov nasledovne: ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές με; Ukrižovaný Ježiš, ktorý je pre Mk Mesiáš, Boží syn (porov. Mk 1,1) zomiera celkom opustený a prostredníctvom Ž 22,2a sa zvýrazňuje práve jeho opustenosť. Pragmatická funkcia otázky prečo, ktorá vŕahuje čitateľa do príbehu, zostáva zachovaná. Ježiš siaha na dno svojej ľudskej existencie a podľa Ž 22 by mala prísť záchrana, no jediné, čo prichádza je smrť. V Ž 22 Boh zasiahol a žalmista bol pred ňou zachránený. V Mk idú udalosti na hĺbinu a Boh necháva Ježiša zomrieť. Čitateľ, ktorý pozná Ježišove prvé slová v Mk „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo“ (Mk 1,15), tu spoznáva, akým paradoxným spôsobom prichádza Božie kráľovstvo. V texte sa zobrazuje novosť kresťanstva, ktoré „dovoľuje ľudskému duchu, aby zachytil zmysel utrpenia.“³⁰ Čitateľ sa dozvedá, že Boh nezachránil Ježiša pred smrťou, pretože mu nejde o to, aby nechal človeka donekonečna žiť na tejto zemi. Boh zachraňuje vzkriesením (Mk 16,6), a to je tá pravá záchrana, ktorú daruje človekovi.

Evanjelium podľa Matúša (Mt)

³⁰ HUČKO, L. Paradoxy Pavlovej realistickej spirituality. In *Apoštol Pavol a dialóg kultúr. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Košice 24.10.2008*. Košice : KU v Ružomberku, Teologická fakulta Košice, Katedra filozofie, 2008, s. 14.

Mt závisí od Mk, je chronologicky mladší. Aj situácia, ktorú odráža, sa líši od Mk. Predpokladá sa zničenie Jeruzalema, pokračuje vymedzenie sa voči synagóge³¹ a otvorenie sa pohanom.³² Mk kládol dôraz na paradox, v ktorom sa porážka Ježiša ukázala ako víťazstvo.³³ Ukrižovaný Ježiš bol zobrazený ako totálne opustený a bezmocný. V Mt je akcent na Ježišovi-Mesiášovi, v ktorého živote, smrti a zmŕtvychvstaní sa naplňajú Božie prisľúbenia dané Izraelu.³⁴ Je síce opustený a bezmocný, ale čitateľ vie aj to, že Ježiš je odsúdený ako vyslovene nevinný a spravodlivý (Mt 27,3-10; 27,19). Keď na kríži zaznieva jeho hlas (Mt 27,46), sú to slová Ž 22,2a. Rovnako ako v Mk je to opäť jediná Ježišova modlitba, v ktorej nenazýva Boha Otcom, a tiež jeho jediné slová z kríža a posledné pred smrťou. Mt podáva grécku transliteráciu Ježišových slov: ηλι ηλι λεμα σαβαχθανι; tá už neodráža aramejštinu ale hebrejštinu.³⁵ Robí to pravdepodobne s ohľadom na zámenu s menom Eliáš v 27,47.³⁶ V Mk, kde zaznievala z Ježišových úst aramejščina, pôsobila poznámka okolostojacich, že Ježiš volá Eliáša, nezrozumiteľne.³⁷ Mt takto vylepšuje svoju markovskú predlohu a robí jasnejším to, prečo mohli byť Ježišove slová z kríža prítomnými chápané ako volanie na Eliáša.³⁸ Grécky preklad θεέ μου θεέ μου, ινατί με ἐγκατέλιπες; približuje Ježišove slová grécky hovoriacim čitateľom. Vokatív θεέ umocňuje naliehavosť prosby. Prvé Ježišove slová v Mt „Nechaj to teraz! Patrí sa nám vykonať všetko, čo je spravodlivé.“ (Mt 3,15) osvetľujú jeho posledné. Ježiš koná na kríži všetko, čo je spravodlivé, pričom za pojmom spravodlivosť sa skrýva akt ospravedlnenia.³⁹

³¹ Porov. TRSTENSKÝ, F. *Rozumieť Matúšovmu evanjeliu*. Svit : Katolícke biblické dielo, 2008, s. 20.

³² Porov. POKORNÝ, P., HECKEL, U. *Úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 2013, s. 478.

³³ Porov. GRILLI, M. *Paradox a tajomstvo. Markovo evanjelium*. Ružomberok : KBD, 2014, s. 87–88.

³⁴ Porov. FAUSTI, S. *Nad evanjeliem podľa Matouše. Porozumieť Božiemu slovu*. Praha : Paulínky, 2009, s. 8.

³⁵ Porov. METZGER, B. M. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. London; New York : United Bible Societies, 1994, s. 58.

³⁶ Porov. HAGNER, D. A. *Matthew 14–28*. Dallas, Texas : Word Books, 1998, s. 844.

³⁷ Je pomerne náročné zameniť si ελωι a Ἠλία.

³⁸ Vypustením samohlásky ω vzniká fonetická podobnosť medzi ηλι a Ἠλία.

³⁹ Porov. HELLER, J. Duše v Písmu. In *Hlubinné vrty*. Praha : Kalich, 2008, s. 162.